

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.410.015.02.2019

Pan
Jakub Chelstowski
Marszałek Województwa Śląskiego

Urząd Marszałkowski
Województwa Śląskiego w Katowicach
ul. Ligonía 46, 40-037 Katowice

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/023 Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego w Katowicach ¹ , 40-037 Katowice, ul. Ligonja 46
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jakub Chelstowski – Marszałek Województwa Śląskiego ² od 21 grudnia 2018 r. Wcześniej, od 1 grudnia 2014 r. Marszałkiem Województwa Śląskiego był Wojciech Saługa.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Działania na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.2. Współpraca przy realizacji działań i celów ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2016-2019 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na ocenę kontrolowanej działalności.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	Mariusz Podolski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/146/2019.

(akta kontroli str.1-2)

¹ Dalej: Urząd.

² Dalej: Marszałek.

³ Dz. U. z 2019 r. poz.489., dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

NIK pozytywnie ocenia realizację przez Samorząd Województwa Śląskiego⁵ w okresie objętym kontrolą zadań wynikających z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁶, w tym m.in. podejmowanie działań w celu ochrony zabytków stanowiących materialne dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego znalazła odzwierciedlenie w dokumentach przyjętych przez Sejmik, w tym w wojewódzkich programach opieki nad zabytkami w województwie śląskim, sporządzonych zgodnie z ustawą o ochronie zabytków na okresy czteroletnie, przy czym w ww. programach nie różnicowano zabytków pod kątem ich proveniencji. Na terenie województwa wytyczono szlaki kulturowe, promujące miejsca i zabytki związane z dziedzictwem kulturowym mniejszości narodowych.

W ramach corocznych otwartych konkursów na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, przedmiotem dofinansowania było osiem projektów dotyczących zabytków stanowiących materialne dziedzictwo mniejszości narodowych. Ponadto, dwa takie zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych były dofinansowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020⁷.

Dotacje z budżetu Województwa Śląskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach oraz środki z budżetu Unii Europejskiej udzielane były po poprowadzeniu konkursów, w których uczestniczyli właściciele lub posiadacze zabytków znajdujących się na terenie województwa śląskiego. Dotacje były prawidłowo udzielone i rozliczone, zgodnie z zasadami konkursów oraz postanowieniami zawartych z beneficjentami umów, a realizacja umów przyczyniła się do zachowania zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych.

Samorząd Województwa, w celu ochrony zabytków współpracował ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Katowicach⁸ oraz jednostkami samorządu terytorialnego, a także z funkcjonującymi na terenie województwa organizacjami, w tym także z organizacjami mniejszości narodowych, m.in. realizując otwarte konkursy na zadania publiczne w sferze działań na rzecz zachowania wielokulturowości regionu oraz kultury mniejszości narodowych i etnicznych. Współpraca z tymi podmiotami przyczyniła się do realizacji zgłaszanych potrzeb dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

1. Działania na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

Opis stanu faktycznego

1.1. Samorząd Województwa realizował na terenie województwa śląskiego zadania wynikające z ustawy o ochronie zabytków, bez wyodrębniania zadań

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej: Samorząd Województwa.

⁶ Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm., dalej: ustawa o ochronie zabytków.

⁷ Dalej: RPO WSL 2014-2020.

⁸ Dalej: Konserwator Wojewódzki.

dedykowanych zabytkom stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych. W Urzędzie zadania z zakresu prowadzenia spraw związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami realizował Wydział Kultury. Nie dysponowano informacjami na temat liczby zabytków stanowiących dziedzictwo mniejszości narodowych, zachowanych na terenie województwa. Marszałek wyjaśnił, że: *Do chwili obecnej nie zaistniała potrzeba zasięgnięcia informacji od Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora zabytków na temat formy prowadzonej wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz liczby zabytków stanowiących materialne dziedzictwo mniejszości narodowych, ponieważ celem udzielania dotacji z budżetu Województwa Śląskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach jest wspieranie działań właścicieli lub posiadaczy zabytków dla ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego z całego województwa śląskiego.*

(akta kontroli str. 3-4, 27, 29)

Konserwator Wojewódzki poda⁹, że prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych, przy czym wzór karty ewidencyjnej stanowiący załączniki nr 2 i 3 do rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem¹⁰, nie wymaga określania czy dany zabytek stanowi dziedzictwo materialne mniejszości narodowych. Konserwator Wojewódzki podał także, że wg stanu na dzień 31 grudnia liczba zabytków ujętych w ewidencji wojewódzkiej wynosiła odpowiednio: 41 786 w 2016 r., 42 475 w 2017 r. i 43 307 w 2018 r. oraz 43 599 wg stanu na dzień 30 kwietnia 2019 r.

(akta kontroli str. 27-30)

1.2. W okresie objętym kontrolą, Samorząd Województwa nie identyfikował odrębnie potrzeb w zakresie ochrony zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych oraz nie sporządzał żadnych diagnoz w tym zakresie. Stosownie do dyspozycji art. 87 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków, Sejmik Województwa Śląskiego uchwalił Wojewódzki Program Opieki Nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2014-2017¹¹ oraz Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021¹², przy czym uchwalenie obydwu programów następowało po uzyskaniu pozytywnej opinii Konserwatora Wojewódzkiego, a realizację programów powierzano Zarządowi Województwa. Żaden z celów sformułowanych w obydwu ww. Programach nie odnosił się bezpośrednio do ochrony zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych i żadne z postanowień nie było skierowane jedynie do takich zabytków. Marszałek wyjaśnił, że: *Wszelkie obiekty świadczące o materialnym dziedzictwie kulturowym mniejszości narodowych, (...) podlegają takiej samej ocenie jak inne zabytki wpisane do rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.*

(akta kontroli str. 4, 37-95)

⁹ Informacje od Wojewódzkiego Konserwatora pozyskane na podstawie art. 29 ust. 2 lit. f ustawy o NIK.

¹⁰ Dz. U. Nr 113, poz. 661.

¹¹ Dalej: WPOZ 2014-2017, uchwalony Uchwałą Nr IV/48/2014 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 10 marca 2014 r.

¹² Dalej: WPOZ 2018-2021, uchwalony Uchwałą Nr V/50/2018 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19 marca 2018 r.

Odpowiedzialny za opracowanie projektów obydwu programów Dyrektor Regionalnego Instytutu Kultury w Katowicach¹³ wyjaśnił, że podczas opracowania, a także monitorowania Wojewódzkich Programów Opieki nad Zabytkami, Regionalny Instytut Kultury w Katowicach (...) *nie prowadził żadnych wybiórczych działań względem dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych (...)*, ani dziedzictwo takie nie było przedmiotem jego współpracy z żadnymi instytucjami (w tym Konserwatorem Wojewódzkim, jednostkami samorządu terytorialnego lub właścicielami i zarządcami zabytków oraz społecznymi opiekunami zabytków). Dyrektor RIK podał również, że zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków¹⁴, *podstawą do sporządzenia wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest ewidencja zabytków, (...) Jeśli w ewidencji zabytków są obiekty identyfikowane z mniejszościami narodowymi automatycznie stają się one przedmiotem programu opieki nad zabytkami i stosuje się do nich cele i kierunki działań zawarte w programie.*

(akta kontroli str. 96-103)

1.3. Zarząd Województwa Śląskiego¹⁵ przedstawiał Sejmikowi Województwa Śląskiego sprawozdania z realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2014-2017 w okresach wymaganych art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków. Przedmiotowe sprawozdania przekazał także Generalnemu Konserwatorowi Zabytków w Warszawie oraz Konserwatorowi Wojewódzkiemu¹⁶. Sprawozdania zawierały oceny realizacji poszczególnych celów programu, w tym: dane z ewidencji zabytków (wojewódzkiej i gminnych), dane o realizacji zadań publicznych mających na celu opiekę nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym, dane liczbowe o powiatowych i gminnych programach opieki nad zabytkami, informacje o marketingu dziedzictwa kulturowego i zabytków, dane finansowe (kwoty i źródła finansowania opieki nad zabytkami), dane dot. propagowania wiedzy o zabytkach i aktywizacji społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami, wykazy: szlaków kulturowych, ponadlokalnych tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe, szlaków lokalnych zorganizowanych przez miasta lub gminy.

(akta kontroli str. 104-198)

1.4. Realizacja wojewódzkich programów opieki nad zabytkami podlegała analizie i weryfikacji przez RIK w cyklu dwuletnim, poprzez zbieranie i opracowanie danych ankietowych przedłożonych przez jednostki samorządu terytorialnego z województwa śląskiego (odrębnie powiaty i gminy). Dyrektor RIK podał, że wyniki monitoringu realizacji WPOZ 2014-2017 były podstawą do wprowadzenia zmian w treści WPOZ 2018-2021, co dotyczyło m.in. oceny stanu zachowania zasobów zabytkowych województwa i stanu opieki nad zabytkami, ustaleń dotyczących sposobu realizacji celów strategicznych. W wyniku ustaleń monitoringu (...) *wprowadzono korektę wskaźników realizacji celów (rozdział VI Monitoring i ewaluacja).* Dyrektor RIK wyjaśnił ponadto, że: *Analiza problemów w zakresie opieki nad zabytkami stanowiącymi dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych – zgodnie z podanymi wcześniej informacjami – nie stanowi przedmiotu oddzielnych opracowań. Jedynym kryterium stanowiącym podstawę analiz jest kryterium*

¹³ Zwany dalej: RIK, będący wojewódzką samorządową instytucją kultury o charakterze upowszechnieniowym i naukowo-badawczym, nadzorowaną przez Zarząd Województwa Śląskiego, który został powołany do życia Uchwałą Nr V/21/8/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 18 kwietnia 2016 r. w sprawie połączenia Regionalnego Ośrodka Kultury w Katowicach i Śląskiego Centrum Dziedzictwa Kulturowego w Katowicach w jedną instytucję kultury pod nazwą Regionalny Instytut Kultury w Katowicach.

¹⁴ Chodzi o ustawę o ochronie zabytków.

¹⁵ Dalej: Zarząd Województwa.

¹⁶ Wymóg art. 87 ust. 6 ustawy o ochronie zabytków.

wartości zabytkowej poszczególnych obiektów – bez wyszczególniania ich własności historycznej czy współczesnej.

(akta kontroli str. 199-236)

1.5. W okresie objętym kontrolą Zarząd Województwa dokonał dwukrotnie oceny realizacji WPOZ 2014-2017, w sposób określony w art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków. Pierwsza z ocen dotyczyła lat 2014-2015, a druga lat 2016-2017. W obydwu sprawozdaniach, sporządzone analizy i diagnozy oraz dokonane oceny realizacji WPOZ 2014-2017 dotyczyły ogółu zabytków występujących na terenie województwa śląskiego bez wyszczególniania odrębnych analiz/diagnoz/ocen dla zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych.

(akta kontroli str. 107-146, 150-198)

1.6. Na terenie województwa śląskiego funkcjonowało w okresie objętym kontrolą pięć szlaków kulturowych (lokalnych lub ponadlokalnych), które w sposób bezpośredni lub pośredni służą promocji i ochronie dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych:

- Europejski Szlak Dziedzictwa Przemysłowego (jednym z elementów szlaku na terenie województwa śląskiego jest Kopalnia Węgla Kamiennego *Guido*, którą w Zabrze w 1855 r. założył Guido hrabia Henckel von Donnersmarck),
- Szlak Książąt Pszczyńskich (obejmuje obiekty z terenu Pszczyzny i okolic związane z rodzinami Promnitz oraz Hochberg-Pless),
- Zielona Pętla (obejmuje pałace myśliwskie z okolic Kalet związane z rodziną Donnersmarck),
- Szlak kultury żydowskiej (obejmuje miejsca i zachowane ślady materialne społeczności żydowskiej na terenie Żarek),
- Szlak właścicieli miasta Żywca (obejmuje m.in. pamiątki po rodzinie Habsburg),
- Szlak Matki Ewy (obejmuje pięć obiektów z terenu Bytomia związanych z życiem Ewy von Thiele-Winckler).

(akta kontroli str. 140-146, 192-198)

1.7. Na terenie województwa śląskiego funkcjonuje sześć muzeów samorządowych, z których trzy zidentyfikowały w swoich zasobach 3 126 zabytki ruchome będące materialnym dziedzictwem kulturowym mniejszości narodowych, z czego:

- w Muzeum Śląskim w Katowicach znajduje się 25 takich zabytków,
- w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu znajdują się 853 takie zabytki,
- w Muzeum Zamkowym w Pszczynie znajduje się 2 248 takich zabytków.

Zabytki, w tym zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych, eksponowane są według działów (Dział historii, Dział sztuki, Dział historii przemysłu), a nie według przynależności narodowej. W pozostałych trzech wojewódzkich placówkach muzealnych (Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie, Muzeum Historyczne w Bielsku-Białej, Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu) nie dokonano identyfikacji zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych, a ich dyrektorzy wyjaśnili, że w kartach inwentarzowych nie występują zapisy dotyczące narodowości wytwórcy, a ustalenie przynależności danego przedmiotu do dziedzictwa którejś z mniejszości narodowych wymaga długotrwałej kwerendy, która nie zawsze pozwoli na bezsporne ustalenia w tym zakresie. W żadnym z muzeów samorządowych nie prowadzi się wyodrębnionej ewidencji księgowej dotyczącej zabytków będących materialnym dziedzictwem kulturowym mniejszości narodowych.

(akta kontroli str. 237-355, 361-368)

1.8. W okresie objętym kontrolą Samorząd Województwa nie był właścicielem lub zarządcą żadnego zabytku stanowiącego dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych.

(akta kontroli str. 356-358, 506)

Samorząd Województwa, w tym okresie, wydatkował na ochronę zabytków łącznie 2 048,6 tys. zł, w tym: 596,7 tys. zł (0,5% wydatków ogółem samorządu województwa) w 2016 r., 786,8 tys. zł (0,6%) w 2017 r. i 665,0 tys. zł (0,5%) w 2018 r. Na 2019 r. zaplanowano wydatki w kwocie 1 000, tys. zł (0,6%), przy czym do 30 kwietnia 2019 r. nie poniesiono na ten cel żadnych wydatków.

(akta kontroli str. 359-360)

W okresie objętym kontrolą, Samorząd Województwa przeprowadził w ramach RPO WSL 2014-2020 (Działanie 5.3 Dziedzictwo kulturowe) jeden konkurs¹⁷ na dofinansowanie ze środków europejskich prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków prowadzonych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Celem działania było zwiększenie atrakcyjności obiektów kulturowych z terenu województwa śląskiego. W ramach tego konkursu zawarto 41 umów na realizację projektów. Łączna kwota dofinansowania ze środków europejskich wyniosła 198 555,5 tys. zł, w tym na realizację dwóch projektów dotyczących obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych¹⁸ przeznaczono 9 904,3 tys. zł (w tym ze środków UE 9 210,1 tys. zł oraz z budżetu państwa 694,2 tys. zł).

(akta kontroli str. 361, 454)

1.9. W latach 2016-2018 Samorząd Województwa udzielił dotacji celowych na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w łącznej kwocie 2 048 559,58 zł¹⁹, z czego dotacje na prace przy zabytkach stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych wyniosły 283 tys. zł, co stanowiło 13,8% łącznej kwoty dotacji, z czego w 2016 r. było to 30 tys. zł (5,3%), w 2017 r. było to 129 tys. zł (16,4%), a w 2018 r. było to 124 tys. zł (18,6%). W 2019 r. planowane jest dofinansowanie ww. prac kwotą 1 000 tys. zł.

(akta kontroli str. 360)

Całość dotacji udzielonych na prace przy zabytkach stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych została przez beneficjentów wykorzystana zgodnie z przeznaczeniem²⁰.

(akta kontroli str. 369-488)

1.10. W okresie objętym kontrolą, poza ww. działaniami, Samorząd Województwa nie realizował żadnego odrębnego programu dotyczącego ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa mniejszości narodowych).

(akta kontroli str. 454, 502-505)

¹⁷ Konkurs nr RPSL.05.03.01-IŻ.01-24-155/17 ogłoszony uchwałą nr 355/172/V/2017 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 21 lutego 2017 r.

¹⁸ Projekty opisano w pkt 1.11 niniejszego wystąpienia.

¹⁹ W 2016 r. było to 596 729,88 zł, w 2017 r. kwota 786 829,70 zł, a w 2018 r. kwota 665 000 zł.²⁰ Zagadnienie szczegółowo opisane w pkt 1.11 oraz 1.12 niniejszego wystąpienia.

²⁰ Zagadnienie szczegółowo opisane w pkt 1.11 oraz 1.12 niniejszego wystąpienia.

1.11. W ramach trzech konkursów na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, ogłoszonych przez Zarząd Województwa w latach 2016-2019 (do 31 maja), złożono m.in. dziewięć wniosków (z czego jeden wniosek w 2016 r., trzy wnioski w 2017 r. oraz pięć wniosków w 2018 r.) dotyczących obiektów wskazanych przez Wojewódzkiego Konserwatora, jako zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych:

- *Remont konserwatorski organów firmy Sauer opus 1240 wybudowanych w 1922 r. z użyciem organów Volkmana z roku 1865*²¹, wniosek dotyczył zabytku stanowiącego dziedzictwo kultury mniejszości niemieckiej, kwota dotacji 30 tys. zł (50% wnioskowanej kwoty 60 tys. zł),

- *Remont konserwatorski organów firmy Sauer opus 1240 wybudowanych w 1922 r. z użyciem organów Volkmana z roku 1865*²², wniosek dotyczył zabytku stanowiącego dziedzictwo kultury niemieckiej, kwota dotacji 50 tys. zł (62,5% wnioskowanej kwoty 80 tys. zł),

- *Rektyfikacja oraz remont zabytkowego budynku Muzeum Domek Matki Ewy*²³, wniosek dotyczył zabytku stanowiącego dziedzictwo kultury mniejszości niemieckiej, kwota dotacji: 50 tys. zł (29,4% wnioskowanej kwoty 170 tys. zł),

- *Zahamowanie procesu destrukcji zespołu zabudowy zabytkowej Elektrociepłowni Szombierki w Bytomiu poprzez wykonanie niezbędnych prac remontowych i zabezpieczających*²⁴, wniosek dotyczył zabytku stanowiącego dziedzictwo kultury mniejszości niemieckiej, kwota dotacji 29 tys. zł (34,9% wnioskowanej kwoty 83 tys. zł),

- *Pełna konserwacja techniczna i estetyczna sarkofagu cynowego (ossarium nr 12) i sarkofagu miedzianego (nr 5) pochodzących z krypty grobowej rodziny von Promnitz w kościele Wszystkich Świętych w Pszczynie*²⁵, wniosek dotyczył zabytku stanowiącego dziedzictwo kultury mniejszości niemieckiej, kwota dotacji: 32 tys. zł (98,8% wnioskowanej kwoty 32,4 tys. zł),

- *Wykonanie izolacji stropu i ścian metodą iniekcji poziomej w mauzoleum rodziny Dietl w Sosnowcu*²⁶, wniosek dotyczył zabytku stanowiącego dziedzictwo kultury mniejszości niemieckiej, kwota dotacji 15 tys. zł (50% wnioskowanej kwoty 30 tys. zł),

- *Wielowieś, budynek dawnej synagogi (1771 r.), ratunkowe prace zabezpieczające*²⁷, wniosek dotyczył zabytku stanowiącego dziedzictwo kultury żydowskiej, kwota dotacji: 37 tys. zł (58,5% wnioskowanej kwoty 64,3 tys. zł),

- *Drenaż opaskowy z izolacją przeciwwilgociową ścian i opaską wokół budynku etap II – elewacja frontowa pałacu w Rzuchowie*²⁸, wniosek dotyczył zabytku

²¹ Nr wpisu do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora: B/167/10. Wniosek złożony przez Parafię Ewangelicko-Augsburską w Katowicach w ramach konkursu ogłoszonego uchwałą nr 491/102/V/2016 Zarządu Województwa z dnia 22 marca 2016 r.

²² Nr wpisu do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora: B/167/10. Wniosek złożony przez Parafię Ewangelicko-Augsburską w Katowicach w ramach konkursu ogłoszonego uchwałą nr 316/171/V/2017 Zarządu Województwa z dnia 14 lutego 2017 r.

²³ Nr wpisu do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora: A/1350/87. Wniosek złożony przez Parafię Ewangelicko-Augsburską w Bytomiu-Miechowicach w ramach konkursu ogłoszonego uchwałą nr 316/171/V/2017 Zarządu Województwa z dnia 14 lutego 2017 r.

²⁴ Nr wpisu do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora A/398/13. Wniosek złożony przez REZONATOR S.A. z Gliwic w ramach konkursu ogłoszonego uchwałą nr 316/171/V/2017 Zarządu Województwa z dnia 14 lutego 2017 r.

²⁵ Nr wpisu do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora: B/328/2016. Wniosek złożony przez Parafię Rzymskokatolicką pw. Wszystkich Świętych w Pszczynie w ramach konkursu ogłoszonego uchwałą nr 758/250/V/2018 Zarządu Województwa z dnia 27 marca 2018 r.

²⁶ Nr wpisu do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora: A/224/08. Wniosek złożony przez Parafię Ewangelicko-Augsburską w Sosnowcu w ramach konkursu ogłoszonego uchwałą nr 758/250/V/2018 Zarządu Województwa z dnia 27 marca 2018 r.

²⁷ Nr wpisu do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora: A/441/15. Wniosek złożony przez osobę fizyczną w ramach konkursu ogłoszonego uchwałą nr 758/250/V/2018 Zarządu Województwa z dnia 27 marca 2018 r.

stanowiącego dziedzictwo kultury mniejszości niemieckiej, kwota dotacji 30 tys. zł (56,1% wnioskowanej kwoty 53,5 tys. zł),

- *Remont konserwatorski organów piszczałkowych SCHLAG&SOHNE (opus780) z 1907 r. w kościele Ewangelicko-Augsburskim w Pszczynie*²⁹, wniosek dotyczył zabytku stanowiącego dziedzictwo kultury mniejszości niemieckiej, kwota dotacji 25 tys. zł (100% wnioskowanej kwoty 25 tys. zł).

(akta kontroli str. 369-425)

Na podstawie badania dokumentacji dziewięciu wyżej wymienionych wniosków ustalono, że:

- a) kryteria wyboru projektów³⁰ były zgodne z celami, założeniami i zasadami określonymi w uchwałach Sejmiku Województwa Śląskiego³¹ w sprawie zasad udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauracyjne lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,
- b) wybór projektów nastąpił w sposób zgodny z założeniami zawartymi w uchwałach Zarządu Województwa w sprawie ogłoszenia otwartych konkursów na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, tj. oceny wniosków i wyboru projektów do dofinansowania dokonała Komisja powołana przez Zarząd Województwa, której sposób działania określał regulamin przyjęty przez tenże Zarząd,
- c) w umowach zawartych z ośmioma wnioskodawcami zawarto postanowienia wymagane na mocy przepisów dotyczących udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków³² oraz wynikające z założeń konkursów, określonych w uchwałach Zarządu Województwa w sprawie otwartych konkursów na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Zarząd Województwa nie zawarł umowy z jednym spośród wnioskodawców wybranych w konkursie w 2018 r. (Parafia Ewangelicko-Augsburska w Sosnowcu), gdyż nie uzyskał on pozwolenia na budowę w terminie pozwalającym na wykonanie prac do końca 2018 r.
- d) weryfikacja wykonania zakresu rzeczowego umowy następowała poprzez udział przedstawicieli Urzędu w odbiorach wykonanych prac,
- e) realizacja zawartych umów nie była przedmiotem innych niż udział w odbiorach wykonanych prac, działań kontrolnych,
- f) płatności na rzecz beneficjentów były realizowane zgodnie z postanowieniami zawartych umów,
- g) w ocenie NIK, realizacja umów przyczyniła się do zachowania zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych.

(akta kontroli str. 369- 425)

²⁸ Nr wpisu do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora: A 1279/81. Wniosek złożony przez Fundację na Rzecz Ochrony Dóbr Kultury im. Heinricha Himmla z Rybnika w ramach konkursu ogłoszonego uchwałą nr 758/250/N/2018 Zarządu Województwa z dnia 27 marca 2018 r.

²⁹ Nr wpisu do ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora B/356/2018. Wniosek złożony przez Parafię Ewangelicko-Augsburską w Pszczynie w ramach konkursu ogłoszonego uchwałą nr 758/250/N/2018 Zarządu Województwa z dnia 27 marca 2018 r.

³⁰ Stosowano następujące kryteria: zgodność z celami konkursu, znaczenie zabytku dla dziedzictwa kulturowego, dostępność zabytku, stan zachowania zabytku, realność wykonania prac w roku kalendarzowym, wysokość środków własnych, kontynuowanie rozpoczętych prac, zgodność z gminnym, powiatowym i wojewódzkim programem opieki nad zabytkami

³¹ Uchwała nr III/30/5/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. oraz uchwała nr V/27/4/2016 z dnia 19 września 2016 r.

³² Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014 r. poz. 399, uchylone z dniem 26 maja 2017 r.), rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).

1.12. W ramach jedyne go, ogłoszone go przez Zarząd Województwa w okresie objętym kontrolą konkursu na dofinansowanie w ramach RPO WSL 2014-2020 projektów na prace konserwatorskie, roboty budowlane dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków prowadzone go przez Konserwatora Wojewódzkiego³³, dofinansowanie przyznano na prace przy dwóch obiektach uznanych za dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych:

- *Szlakiem Matki Ewy. Modernizacja zabytkowego budynku domu pomocy społecznej „Ostoja Pokoju” w Bytomiu na Centrum Aktywności Seniora*, wniosek dotyczył zabytku stanowiącego dziedzictwo kultury mniejszości niemieckiej, kwota dofinansowania: 3 309,8 tys. zł (całość ze środków EFRR)³⁴,

- *Rewitalizacja obiektu Łazienki III w Parku Zdrojowym*, wniosek dotyczył zabytku stanowiącego dziedzictwo kultury mniejszości niemieckiej, kwota dofinansowania: 6 594,5 tys. zł (w tym ze środków EFRR kwota: 5 900,3 tys. zł)³⁵.

(akta kontroli str. 426-488)

Na podstawie badania dokumentacji dwóch wyżej wymienionych wniosków ustalono, że:

- a) kryteria wyboru projektów były zgodne z celami, założeniami i zasadami określonymi w uchwale Zarządu Województwa dot. konkursu na dofinansowanie w ramach RPO WSL 2014-2020 (działanie 5.3 Dziedzictwo kulturowe) projektów na prace konserwatorskie, roboty budowlane dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków prowadzonych przez Wojewódzkiego Konserwatora,
- b) wybór projektów nastąpił w sposób zgodny z założeniami zawartymi w regulaminie konkursu,
- c) w umowach z wnioskodawcami zawarte zostały postanowienia wymagane zasadami i założeniami konkursu,
- d) weryfikacja wykonania zakresu rzeczowego umowy następowała poprzez kontrolę dokumentacji przedkładanej wraz z wnioskami o płatność oraz kontroli obiektu na etapie rozliczania płatności końcowej,
- e) realizacja umów była przedmiotem kontroli w zakresie przewidzianym umowami³⁶,
- f) płatności na rzecz beneficjentów były realizowane zgodnie z postanowieniami zawartych umów,
- g) w ocenie NIK, realizacja umów przyczyniła się do ochrony i zachowania zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych.

(akta kontroli str. 426-490)

1.13. W okresie objętym kontrolą do Urzędu nie wpłynęła żadna skarga lub wniosek dotyczący obiektów stanowiących materialne dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych³⁷.

(akta kontroli str. 491)

Jedno postępowanie odwoławcze w ramach ww. konkursu na dofinansowanie ze środków RPO WSL 2014-2020 zakończyło się złożeniem przez wnioskodawcę³⁸

³³ Podstawą naboru wniosków oraz regulaminu konkursu (wraz z załącznikami) była uchwała nr 355/172/V/2017 Zarządu Województwa z dnia 21 lutego 2017 r.

³⁴ Wniosek złożony przez Parafię Ewangelicko-Augsburską w Bytomiu-Miechowicach.

³⁵ Wniosek złożony przez miasto na prawach powiatu Jastrzębie-Zdrój.

³⁶ Zakres kontroli opisano powyżej w ppkt d).

³⁷ W latach 2016-2019 (do 3 lipca) w centralnym rejestrze skarg i wniosków Urzędu zarejestrowano 908 spraw.

³⁸ Stowarzyszenie Historyczne Żydów Miasta Częstochowy, 42-200 Częstochowa, ul. Garibaldięgo 18. Tytuł projektu: Rewitalizacja zabytkowych łaźni rytualnych i ich adaptacja na cele kulturalne poprzez utworzenie Centrum Naukowego Kultury Żydowskiej MYKWA.

skargi do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach, który prawomocnym orzeczeniem z 15 maja 2019 r. skargę oddalił.

(akta kontroli str. 492-501)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W badanym okresie Samorząd Województwa posiadał wiedzę o zabytkach znajdujących się na terenie województwa śląskiego, bez rozróżniania czy jest to zabytek stanowiący dziedzictwo materialne mniejszości narodowej czy też nie. Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego znalazła odzwierciedlenie w dokumentach przyjętych przez Sejmik, w tym w wojewódzkich programach opieki nad zabytkami w województwie śląskim, sporządzonych zgodnie z ustawą o ochronie zabytków na okresy czteroletnie. Na terenie województwa wytyczono szlaki kulturowe, prezentujące miejsca i zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych, a trzech muzeach samorządowych zgromadzono zabytki ruchome.

Zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych były przedmiotem opieki i ochrony tak jak wszystkie zabytki na terenie województwa. Przyczyniły się do tego dotacje ze środków Województwa Śląskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane oraz dotacje ze środków UE. Dotacje na prace przy zabytkach stanowiących dziedzictwo materialne mniejszości narodowych zostały prawidłowo udzielone i rzetelnie rozliczone.

OBSZAR

2. Współpraca przy realizacji działań i celów ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

Opis stanu
faktycznego

2.1. W okresie objętym kontrolą Samorząd Województwa współpracował z funkcjonującymi na terenie województwa organizacjami mniejszości narodowych³⁹ w sposób pozwalający na zrealizowanie zgłoszonych potrzeb dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych, co znalazło swoje odzwierciedlenie w corocznej realizacji otwartych konkursów na zadania publiczne w sferze działań na rzecz zachowania wielokulturowości regionu oraz kultury mniejszości narodowych i etnicznych⁴⁰. W ramach ww. konkursów przedmiotem dofinansowania były projekty, które:

- umożliwiały mieszkańcom województwa poznanie kultury, tradycji i dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych i etnicznych,
- wspierały zachowanie dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych i etnicznych,
- wykorzystywały kreatywność i zaangażowanie przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych w budowaniu zróżnicowanej oferty kulturalnej w regionie,
- wykorzystywały metody sprzyjające inkluzji społecznej,
- mobilizowały do aktywnego uczestnictwa w kulturze,
- promowały województwo śląskie jako region wielokulturowy.

³⁹ Np., Fundacja Mniejszości Niemieckiej Województwa Śląskiego z Rybnika, Fundacja Brama Cukermana z Będzina, Parafia Ewangelicko-Augsburska z Katowic, Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Niemców Województwa Śląskiego z Raciborza.

⁴⁰ Konkursy prowadzone na podstawie następujących uchwał Zarządu Województwa: w 2016 r. uchwały nr 747/110/V/2016 z dnia 26 kwietnia 2016 oraz nr 1256/122/V/2016 z dnia 21 czerwca 2016 r., w 2017 r. uchwały nr 1092/195/V/2017 z dnia 30 maja 2017 oraz nr 1477/206/V/2017 z dnia 18 lipca 2017 r., w 2018 r. uchwały nr 2135/286/V/2018 z dnia 18 września 2018 r. oraz nr 2511/295/V/2018 z dnia 30 października 2018 r.

W latach 2016-2018 dofinansowanie w łącznej kwocie 112,5 tys. zł uzyskało 19 projektów (z czego w 2016 r. dofinansowano dziewięć projektów na kwotę 50 tys. zł, w 2017 r. osiem projektów na kwotę 50 tys. zł, a w 2018 r. dwa projekty na kwotę 12,5 tys. zł).
(akta kontroli str. 3-25)

W okresie objętym kontrolą Samorząd Województwa, w ramach otwartych konkursów na zadania publiczne w dziedzinie kultury i dziedzictwa kulturowego, dofinansował organizacjom reprezentującym mniejszości narodowe⁴¹ kwotą 65 tys. zł realizację 10 zadań mających na celu zachowanie ich dziedzictwa (z czego w 2016 r. cztery zadania kwotą 20 tys. zł, w 2017 r. dwa zadania kwotą 11 tys. zł, w 2018 r. jedno zadanie kwotą 6 tys. zł i w 2019 r. trzy zadania kwotą 28 tys. zł).

(akta kontroli str. 3-5, 26)

2.2. W okresie objętym kontrolą Samorząd Województwa współpracował z Konserwatorem Wojewódzkim oraz ze wszystkimi jednostkami samorządu terytorialnego działającymi na terenie województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego⁴², w tym także w obszarze ochrony zabytków stanowiących materialne dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych.

(akta kontroli str. 4-5, 29, 97-98, 104-236)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie województwa śląskiego – w tym także w odniesieniu do zabytków stanowiących materialne dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych – Samorząd Województwa współdziałał z Konserwatorem Wojewódzkim, organizacjami reprezentującymi mniejszości narodowe, związkami wyznaniowymi⁴³ oraz jednostkami samorządu terytorialnego.

IV. Uwagi i wnioski

Wobec niestwierdzenia nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli odstępuje od formułowania uwag lub wniosków.

Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie

⁴¹ Np. Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej z Gliwic, Lelowskie Towarzystwo Historyczno-Kulturalne im. Walentego Zwierkowskiego z Lelowa, Fundacja Brama Cukermana z Będzina.

⁴² Co dwa lata wszystkie gminy i powiaty na terenie województwa śląskiego wypełniały specjalne ankiety w ramach monitoringu realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami.

⁴³ Kościół Rzymsko-Katolicki, Kościół Ewangelicko-Augsburski.

z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, 29 lipca 2019 r.

Kontroler
Mariusz Podolski
Gł. specjalista k.p.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

.....